Taraqqiyot spektri
ILMIY JURNALI
Vol 2 № 6 2026

FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI VA KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ O‘RTASIDAGI TIZIMLI BOG‘LIQLIK

Haydarova Sabina Hoshim qizi
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti Tarix fakulteti
“Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi” yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada fuqarolik protsessual huquqi va konstitutsiyaviy huquq o‘rtasidagi tizimli bog‘liqlik ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Unda konstitutsiyaviy huquq normalarining fuqarolik protsessual huquqining mazmun va mohiyatini shakllantirishdagi o‘rni, sud hokimiyatining mustaqilligi, inson huquq va erkinliklarini himoya qilishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, odil sudlovni amalga oshirishda protsessual kafolatlarning konstitutsiyaviy asoslari va ularning amaliy ahamiyati ochib berilgan. Zamonaviy huquqiy islohotlar sharoitida ushbu ikki huquq tarmog‘ining o‘zaro uyg‘unligi ilmiy asosda tadqiq etilgan.

Kalit so‘zlar: fuqarolik protsessual huquqi, konstitutsiyaviy huquq, sud hokimiyati, inson huquqlari, odil sudlov, protsessual kafolatlar, qonun ustuvorligi, huquqiy davlat.

Аннотация: В данной статье научно анализируется системная взаимосвязь между гражданским процессуальным правом и конституционным правом. Освещается роль конституционных норм в формировании содержания и сущности гражданского процессуального права, значение независимости судебной власти и защиты прав и свобод человека. Также раскрываются конституционные основы процессуальных гарантий при осуществлении правосудия и их практическое значение. В условиях современных правовых реформ исследуется гармоничное взаимодействие данных отраслей права.

Taraqqiyot spektri

Ключевые слова: гражданское процессуальное право, конституционное право, судебная власть, права человека, правосудие, процессуальные гарантии, верховенство закона, правовое государство.

Annotation: This article scientifically analyzes the systematic relationship between civil procedural law and constitutional law. It highlights the role of constitutional norms in shaping the content and essence of civil procedural law, as well as the importance of judicial independence and the protection of human rights and freedoms. The article also explains the constitutional foundations of procedural guarantees in the administration of justice and their practical significance. In the context of modern legal reforms, the harmonious interaction between these two branches of law is examined on a scientific basis.

Keywords: civil procedural law, constitutional law, judicial power, human rights, justice, procedural guarantees, rule of law, legal state.

Bugungi kunda demokratik huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirish jarayonida huquq tizimining barcha tarmoqlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni chuqur o‘rganish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, fuqarolik protsessual huquqi va konstitutsiyaviy huquq o‘rtasidagi tizimli bog‘liqlik huquqshunoslik fanining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki konstitutsiyaviy huquq davlat va jamiyat hayotining asosiy tamoyillarini belgilab bersa, fuqarolik protsessual huquqi ushbu tamoyillarning amalda ro‘yobga chiqishini ta’minlaydi.

Konstitutsiyaviy huquq davlat hokimiyati tizimi, inson huquq va erkinliklari, sud hokimiyatining maqomi hamda fuqarolarning asosiy huquq va majburiyatlarini tartibga soluvchi yetakchi huquq sohasi hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida har bir shaxsning sud orqali himoyalanish ҳуқуқи mustahkamlab qo‘yilgan bo‘lib, mazkur norma fuqarolik protsessual huquqining asosiy mazmunini tashkil etadi. Fuqarolik protsessual huquqi esa fuqarolik ishlarini sudda ko‘rib chiqish tartibini, protsessual qoidalarni va sud qarorlarini ijro etish bilan bog‘liq munosabatlarni tartibga soladi.

Taraqqiyot spektri

Mazkur ikki huquq tarmog‘i o‘rtasidagi tizimli bog‘liqlik, avvalo, ularning umumiy maqsadida namoyon bo‘ladi. Ya’ni inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, qonun ustuvorligini ta’minlash hamda odil sudlovni qaror toptirish har ikkala huquq tarmog‘ining ustuvor vazifasi hisoblanadi.

Konstitutsiyaviy huquq nazariy asos bo‘lsa, fuqarolik protsessual huquqi ushbu nazariyaning amaliy ifodasini tashkil qiladi.

Sud hokimiyatining mustaqilligi fuqarolik protsessual huquqi va konstitutsiyaviy huquq o‘rtasidagi bog‘liqlikning muhim ko‘rinishidir. Konstitutsiyada sudlarning mustaqilligi, faqat qonunga bo‘ysunishi va odil sudlovni amalga oshirishi belgilangan. Fuqarolik protsessual qonunchiligida esa ushbu prinsiplarni amalga oshirish mexanizmlari mustahkamlangan. Jumladan, sud muhokamasining oshkoraligi, taraflarning tengligi, tortishuv tamoyili va sud qarorlarining majburiyligi kabi protsessual qoidalar konstitutsiyaviy normalarning amaliy ifodasi hisoblanadi.

Fuqarolik protsessual huquqi orqali fuqarolarning buzilgan huquqlari tiklanadi va qonuniy manfaatlari himoya qilinadi. Har bir fuqaroning sudga murojaat qilish huquqi demokratik davlatning muhim belgilaridan biri hisoblanadi. Mazkur huquqning samarali amalga oshirilishi esa fuqarolik protsessual qonunchiligining mukammalligiga bog‘liqdir. Shu bois fuqarolik protsessual huquqi konstitutsiyaviy huquq normalarining real hayotda ishlashiga xizmat qiluvchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Bugungi kunda mamlakatimizda sud-huquq tizimini isloh qilish, inson huquqlarini ishonchli himoya qilish va odil sudlov samaradorligini oshirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, elektron sud tizimining joriy etilishi, fuqarolarning sudga murojaat qilish imkoniyatlarining kengaytirilishi hamda sud qarorlarining shaffofligini ta’minlash fuqarolik protsessual huquqining konstitutsiyaviy asoslarini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, fuqarolik protsessual huquqi va konstitutsiyaviy huquq o‘rtasidagi bog‘liqlik jamiyatda huquqiy madaniyatni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Fuqarolar o‘z konstitutsiyaviy huquqlarini bilgan holda ularni sud orqali himoya qilish

Taraqqiyot spektri

imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Natijada jamiyatda qonunga hurmat, adolatga ishonch va fuqarolik faolligi ortib boradi.

Xulosa qilib aytganda, fuqarolik protsessual huquqi va konstitutsiyaviy huquq bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan huquq tarmoqlari hisoblanadi. Ularning o‘zaro uyg‘unligi inson huquqlarini himoya qilish, odil sudlovni ta’minlash va demokratik huquqiy davlatni rivojlantirishning muhim omili sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli mazkur ikki huquq tarmog‘ining o‘zaro aloqadorligini chuqur ilmiy o‘rganish va takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilganadabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi. – Toshkent, 2024.
3. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
4. X.T. Odilqoriyev. “Konstitutsiyaviy huquq asoslari”. – Toshkent: Adolat, 2020.
5. M. Mamasiddiqov. “Fuqarolik protsessual huquqi”. – Toshkent: TDYU, 2022.

Taraqqiyot spektri